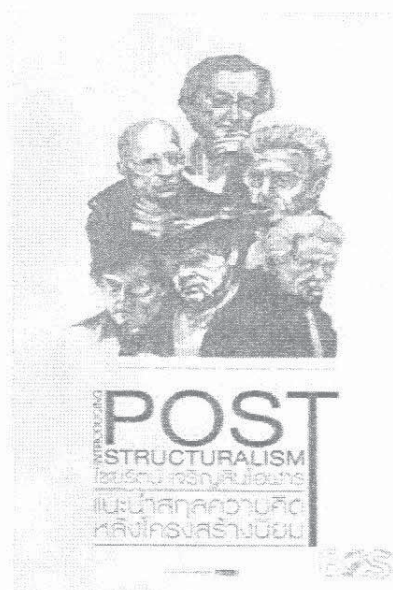

บทวิจารณ์หนังสือ
เรื่อง Introducing Poststructuralism
แนะนำสฤลความคิดหลังโครงสร้างนิยม

เขียนโดย ดร.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร
กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์สมมติ, 2554, 237 หน้า
วิจารณ์โดย มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ
Montana Pipatpen

นัยสำคัญของหนังสือกับตัวตนผู้วิจารณ์

การเรียนรู้หรือศึกษาองค์ความรู้มีด้วยกันหลายลักษณะ ทั้งการเรียนรู้ผ่านระบบการศึกษา การเรียนรู้ในสถานการณ์จริง การได้ฟัง พูด พบปะกับผู้รู้ รวมถึงการอ่าน ซึ่งแต่ละรูปแบบของการเรียนรู้ ศึกษาองค์ความรู้ ต่างก็มีเงื่อนไข ความจำเป็นและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงมีอาจให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ ศึกษาองค์ความรู้แต่เพียงลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่แยกขาดออกจากกัน แต่ผู้รักที่จะเรียนรู้ย่อมต้องเข้าใจบริบท สถานการณ์ของการเรียนรู้ รวมถึงธรรมชาติของตัวความรู้้นั้นก่อนเป็นเบื้องต้นเพื่อกำหนดแนวทาง (Approach) เข้าถึงตัวความรู้้นั้นได้อย่างเหมาะสม

เช่นเดียวกับหนังสือเล่มนี้ที่ผู้เขียนได้อารัมภบทถึงอัตลักษณ์เฉพาะของการนำเสนอว่า เป็นหนังสือที่มุ่งสร้างผลกระทบในเชิงตัวบท (Textual Affect) ต่อคนอ่าน ด้วยการเปลี่ยนคนอ่านให้กลายเป็นคนอื่น (Becoming-Other) หลังจากที่ได้อ่านงานเขียนของนักคิดในหนังสือนี้ ดังเช่น การพยายามกล่าวถึงการล่มสลายของเรื่องเล่าขนาดใหญ่อย่างวิทยาศาสตร์ หรือความคิดความเชื่อที่มีรากฐานแบบวิทยาศาสตร์และความจริง มีผลให้ความจริงและวิทยาศาสตร์ถูกสั่นคลอนและตั้งคำถาม และมีการเสนอต่อไปว่าทำให้ไม่สามารถที่กักตัวเองล่องหน้าได้อีกต่อไปว่า มีความจริงดำรงอยู่อย่างเป็นเอกเทศล่องหน้าเรียบร้อยแล้ว คำถามที่ว่าอะไรคือความจริง กลับกลายเป็นประเด็นที่ต้องขบคิดและถกเถียงกัน

อีกครั้งหนึ่ง ในแง่นี้ตัวของทฤษฎีที่นำเสนอในหนังสือนี้จึงเป็นการกระตุ้น บังคับให้คนอื่นต้องคิดเมื่อเผชิญหน้ากับตัวบทเหล่านี้ ด้วยเหตุนี้เองการอ่านแบบเดิมคือ อ่านเพื่อจดจำ เก็บใจความ จึงทำไม่ได้

ด้วยเหตุข้างต้น ประกอบกับฐานวิชาการของผู้วิจารณ์ ในบทวิจารณ์หนังสือนี้จึงให้ความสำคัญกับเรื่องของการเรียนรู้ การศึกษาองค์ความรู้ผ่านการอ่าน ที่มีได้มีนัยถึงการบริโภคความรู้แบบสำเร็จรูป (Readymade) หรืออ่านเพื่อเก็บเอาใจความสำคัญอย่างไม่ให้ตกหล่นในฐานะนักบริโภคความรู้ตามที่มักจะเข้าใจกันแต่อย่างใด ตัวอย่างในทำนองนี้ปรากฏให้เห็นในระบบการศึกษา ซึ่งมักจะเป็นกรณีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ที่ผู้สอนมักจะตั้งคำถามกับผู้เรียนเสมอว่า “เพราะอะไรผู้เรียนจึงอ่านงาน หรือเขียนงาน ในลักษณะของการคัดลอกและตัดปะเรื่องราวแล้วนำมาเรียงต่อกัน โดยปราศจากการวิเคราะห์ ตีความ และตั้งคำถามกับสาระความรู้ที่ตนหยิบมาศึกษา” หรือแม้แต่การจัดทำรายงานของผู้เรียนที่เป็นเพียงการหยิบฉวยเอาความรู้ ข้อมูลที่มีอยู่/เท่าที่ปรากฏอยู่ เพื่อใช้ประโยชน์ในการลักษณะของการรวบรวม ที่มีได้มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการตั้งคำถาม การอ่านและเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวจึงไม่มีคุณูปการอะไรสำหรับสังคมวิชาการ คำถามลักษณะนี้มีมานาน และยิ่งซับซ้อนขึ้นในแวดวงวิชาการปัจจุบัน ผู้วิจารณ์เองก็เห็นปรากฏการณ์จริงเหล่านี้อยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้มีงานวิจัยหลายชิ้น รวมถึงทัศนะของนักคิดและนักการศึกษาหลายท่าน ต่างสะท้อนความคิดไปในทางเดียวกันว่าอาการของผู้เรียนเช่นที่ว่านี้มีเงื่อนไขสำคัญมาจากตัว

ของระบบการศึกษาเองที่ตกอยู่ในวังวนของวัฒนธรรมการเรียนรู้และพึ่งพา โดยเฉพาะการพึ่งพาความรู้ วัฒนธรรมการเรียนรู้จากสังคมภายนอกหรือสังคมตะวันตกโดยมิได้มีการวิเคราะห์ วิพากษ์และตั้งคำถาม ผู้เรียนจึงตกอยู่ในฐานะของผู้รับความรู้และบริโภคความรู้อย่างหลีกเลี่ยงได้ยากในสถานการณ์ของการศึกษาที่กำลังเป็นอยู่ดังที่กล่าวถึง และสถานะของผู้เรียนที่เป็นเพียงผู้บริโภคความรู้แบบลอกเลียนและพึ่งพานี้ จึงเป็นสิ่งที่สังคมวิชาการจำเป็นต้องหันกลับมามองเพื่อพิจารณา ทบทวนความรู้และระบบการศึกษาอันใหม่

ผู้วิจารณ์ มีความสนใจปัญหาทางการศึกษาที่มีความเกี่ยวเนื่องกับสถานการณ์ทางสังคม ชีวิตจริงตลอดจนมิติของการสร้างสรรค์ความรู้เพื่อการรับใช้สังคมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงมีความตั้งใจที่จะใช้หนังสือเล่มนี้เป็นพื้นที่วิชาการส่วนหนึ่งในอันที่จะช่วยให้สังคมวิชาการมองเห็นความจำเป็นของการตั้งคำถามกับความรู้ ปัญหาการศึกษา และปัญหาสังคมที่มีความเชื่อมโยงกัน ตลอดจนมองเห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์องค์ความรู้ที่มีความสอดคล้องกับเงื่อนไข ความจำเป็นของบริบทสังคมไทยมากกว่าที่จะตกอยู่ในหลุมพรางอำนาจความรู้ของสังคมตะวันตกอย่างที่เคยเป็นมา การอ่านเพื่อการเรียนรู้และวิจารณ์นี้จึงเต็มไปด้วยการเรียนรู้เพื่อที่จะตั้งคำถามทั้งกับสาระสำคัญจากบทอ่าน ตั้งคำถามกับผู้เขียน รวมถึงพลังของการอธิบายโลกวิชาการและความเป็นจริงทางสังคม การอ่านหนังสือหรือบทอ่านอะไรก็ตามโดยนัยนี้จึงเป็นการสะท้อนตัวตนวิชาการของผู้อ่านและผู้วิจารณ์ด้วยลีลาของการวิจารณ์จึงมีลักษณะเฉพาะของตัวผู้วิจารณ์ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น

ตัวตนทางวิชาการของผู้วิจารณ์

การเลือกที่จะเรียนรู้ ศึกษา และวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ จึงเต็มไปด้วยเจตจำนงของผู้วิจารณ์ ในอันที่จะเปิดพื้นที่ทางวิชาการในโลกของการศึกษาแบบใหม่ที่ไม่ถูกจำกัดเพียงขอบเขตพื้นที่การศึกษาตามกระบวนทัศน์เดิมที่ผู้เรียนถูกมองเพียงผลผลิตของการศึกษาที่ถูกหล่อหลอมโดยแบบแผนความรู้สำเร็จรูปซึ่งผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นจะเป็นผู้มีอำนาจกำหนด แต่พื้นที่ทางวิชาการแบบใหม่ที่ผู้วิจารณ์สนใจนั้นเป็นการศึกษาพื้นที่เชิงวิพากษ์ (Critical Geography) ที่มุ่งเน้นการปลดปล่อยผู้คนในสังคมให้เป็นอิสระจากการถูกครอบงำของอำนาจ ด้วยการท้าทายและตั้งข้อสงสัยกับแนวคิดของการศึกษา ความรู้ที่ยึดติดอยู่กับตำราองค์ความรู้สำเร็จรูปสมัยใหม่ เพื่อนำไปสู่การมองเห็นความจำเป็นของการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการศึกษาในที่สุด

สาระของการวิจารณ์เพื่อการเรียนรู้และตั้งคำถาม

หนังสือ *Introducing Poststructuralism* แนะนำสฤลความคิดหลังโครงสร้างนิยม มุ่งแนะนำความคิดของนักวิชาการชาวฝรั่งเศส 6 คน ได้แก่ ฌาคส์ แดริดา (Jacques Derrida :1930-2004) ฌาคส์ ลากอง (JacquesLacan :1901-1981) มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault : 1926-1964) ฌ็อง-ฟร็องซัว ล็องชัวร์ลีโยตาร์ด (Jean-Francois Lyotard : 1924-1998) และซิลส์เดอเลิซ (Gilles Deleuze : 1925-1995) กับเฟลิกซ์ กัตตารี (Felix Guattari :1930-1992) ซึ่งนักคิดเหล่านี้ถูกจัดให้อยู่ในสฤลความคิด “หลังโครงสร้างนิยม” (Poststructuralism) และเป็นกลุ่มนักคิดที่มี

อิทธิพลอย่างมากในการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางปัญญา (Intellectual Landscape) ของโลกวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในปลายศตวรรษที่ 20

เป้าหมายสำคัญของการเขียนหนังสือนี้ก็เพื่อเปิดพื้นที่ ทศนะ มุมมองใหม่ที่มีต่อความเข้าใจ “ทฤษฎีและวิธีการหาความรู้” ในวงวิชาการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในประเทศไทยให้มีความแตกต่างและหลากหลายมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองความหมายของ “ทฤษฎี” ที่มีได้หมายถึงทฤษฎีตามแบบฉบับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่ให้ความสำคัญกับการสร้างกรอบความคิดสากลในรูป “สมมติฐาน” (Hypothesis) ที่เชื่อว่าจะสามารถอธิบายและทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้า แต่ใช้ในความหมายแบบเดียวกับนักทฤษฎีแนวหลังโครงสร้างนิยม กล่าวคือ ทฤษฎีมีลักษณะคล้ายกับ “กล่องเครื่องมือ” ที่สามารถหยิบนำไปใช้ให้เหมาะสมกับงานแต่ละประเภท ดังนั้นสำหรับนักทฤษฎีแนวหลังโครงสร้างนิยมจึงไม่เชื่อว่าทฤษฎีมีความเป็นสากลซึ่งใช้ได้กับทุกกรณี ยิ่งไปกว่านั้นทฤษฎีในแบบของสำนักหลังโครงสร้างนิยมยังทำหน้าที่เฉพาะในการกระตุ้นให้เราคิดในแบบอื่นที่ฉีกออกไปจากพันธนาการต่างๆที่กำกับจินตนาการของเรา เมื่อทศนะที่มีต่อสิ่งที่เรียกว่า “ทฤษฎี” เปลี่ยนรูปแบบและวิธีการหาความรู้ก็เปลี่ยนตามไปด้วย

ผู้เขียนนำเสนอสาระสำคัญของหนังสือเป็น 6 บท โดยแบ่งเนื้อหาเป็นห้าส่วน ส่วนแรก ปูพื้นฐานความคิดตามแนวหลังโครงสร้างนิยม ในบทที่ 1 ส่วนที่สอง นำเสนอประเด็นสำคัญของสฤลความคิดและฐานความคิดของนักคิดแนวหลังโครงสร้างนิยม ในบทที่ 2 บทที่ 3 ส่วนที่สาม การอธิบายความรู้วิชาการตาม

แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม ในบทที่ 4 ส่วนที่สี่ ความต่างและซ้อนทับของสองสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยมและหลังสมัยใหม่นิยม ในบทที่ 5 ส่วนที่ห้า ภาพรวมสองสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยมและหลังสมัยใหม่นิยม ในบทที่ 6

ปูพื้นฐานความคิดตามแนวหลังโครงสร้างนิยม ในบทที่ 1 ซึ่งเป็นส่วนแรกของหนังสือ เป็นการชี้ชวนแนะนำให้ผู้อ่านได้เข้าถึงสิ่งที่ถูกเรียกว่า “หลังโครงสร้างนิยม” (Poststructuralism) ในฐานะสกุลความคิดสายฝรั่งเศสสกุลหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อโลกวิชาการสมัยใหม่ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีหัวใจที่การตั้งข้อสงสัยอย่างถอนรากถอนโคนกับบรรดามโนทัศน์หลักๆที่ได้รับการยอมรับในวงวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นักวิชาการในสกุลความคิดนี้จึงมีความหลากหลายทั้งด้านแนวคิด มุมมองและประเด็นปัญหาที่เลือกโต้แย้ง เช่น ฌาคส์ แดริดา มีอิทธิพลอย่างมากต่อการศึกษาด้านวรรณคดีวิจารณ์ วิธีการอ่านตัวบทของเขาเรียกว่า “การรื้อสร้าง” (Deconstruction) ที่เน้นการอ่านตัวบทเพื่อหารอยปริ รอยแยก มากกว่าจะ “อ่านเอาเรื่อง” ด้วยแนวความคิดเหล่านี้นำไปสู่สถานะของวรรณกรรมที่จะถูกตั้งคำถามหรืองานของมิเชล ฟูโกต์ ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่อง “อำนาจ” รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง การบริหาร และทฤษฎีว่าด้วยความรู้หรือญาณวิทยา (Epistemology) คุณูปการสำคัญของเขาต่อแวดวงวิชาการ คือ การชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ ความรู้ และความจริง

พัฒนาการของความคิดมี 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 ช่วงที่สกุลความคิดแบบโครงสร้างนิยม

ได้รับความนิยมอย่างสูง ดังนั้นจึงมีการมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเรื่องของโครงสร้าง รหัสระเบียบ ในการจัดวางสรรพสิ่ง ความคิดช่วงนี้แฝงไปด้วยวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ตามจารีตปฏิบัติฐานนิยม (Positivism) ช่วงที่ 2 เป็นการปรากฏตัวของสกุลความคิดแบบหลังโครงสร้างนิยมที่ต้องการตั้งคำถามกับความคิดแบบปฏิฐานนิยม ซึ่งถูกมองว่ามีจุดบกพร่องหลักที่เชื่อในเรื่องการเป็นตัวแทน (Representation)

ส่วนที่สอง ประเด็นสำคัญของสกุลความคิดและฐานความคิดของนักคิดแนวหลังโครงสร้างนิยม ในบทที่ 2 บทที่ 3 ความน่าสนใจในทางวิชาการของการนำเสนออยู่ที่ วิธีการเข้าถึงสาระสำคัญของสกุลความคิดแบบหลังโครงสร้างนิยมที่ถูกมองว่าวิธีที่ดีที่สุดอันหนึ่งคือ การเข้าผ่านสกุลความคิดแบบโครงสร้างนิยม (Structuralism) ประเด็นสำคัญของฐานความคิดนี้มีสามประการ ประการแรก ไม่เชื่อเรื่องการมีอยู่ ดำรงอยู่ของศูนย์กลาง เพราะเป็นการคิดแบบหยุดนิ่ง ประการที่สอง ไม่เชื่อใน “ปรากฏการณ์ที่สมบูรณ์” เพราะเห็นว่าไม่มีสิ่งนี้ แต่เมื่อสำนักโครงสร้างนิยมเชื่อในการดำรงอยู่ของโครงสร้าง สำนักหลังโครงสร้างนิยมสนใจ ก็จะเป็น “กระบวนการของการสร้างโครงสร้าง” และ “กระบวนการของการสร้างรหัส” (The Codification Process) ประการที่สาม วิพากษ์ความคิดเรื่องการเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ในฐานะองค์ประธาน เพราะมนุษย์เป็นเพียงผลลัพธ์ของระบบสังคม ในบทนี้ยังได้จัดประเภทของนักคิดเป็น สองรุ่น รุ่นที่ 1 ประกอบด้วย ฌาคส์ แดริดา ฌาคส์ ลากอง และมิเชล ฟูโกต์ แนวคิดสำคัญของฌาคส์ แดริดา คือ วิธีคิดแบบไม่มีศูนย์กลาง/ไม่เชื่อในศูนย์กลาง และความหลากหลาย (Differance)

ที่เป็นทั้งโครงสร้างและการเคลื่อนไหวที่ไม่ได้อยู่บนวิธีคิดแบบคู่ตรงข้าม สำหรับฉากลางอง งานช่วงแรกของเขาให้ความสนใจกับการศึกษาการครอบงำมนุษย์โดยภาพลักษณ์ (Image) งานช่วงที่สอง สนใจการศึกษาภาษาศาสตร์และบทบาทของภาษากับการทำงานของจิตไร้สำนึก ช่วงที่สาม สนใจเรื่องระเบียบ (Order) ในการสร้างตัวตนมนุษย์ ส่วนมิเชล 푸โกต์ เป็นนักคิดแนววิพากษ์ที่ทำทนายระบบการศึกษาเกี่ยวกับสถาบันทางสังคม ประเด็นความรู้ที่เขามีคุณูปการต่อวงวิชาการคือ โบราณคดีของความรู้ (Archaeology of Knowledge) วงศ์วิทยา (Genealogy) ระบบความคิดแห่งยุคสมัย (Episteme) การจัดวางตำแหน่งทางสังคม (Dispositif) ชีวอำนาจ (Biopower) การบริหารจัดการชีวิต (Governmentality) หอคอยคุม (Panopticon) วาทกรรม (Discourse) หรือสถาบันจัดระเบียบในรูปวินัย (Disciplinary Institution)

นักคิดรุ่นที่ 2 ประกอบด้วย ฌ็อง-ฟร็องซัวร์ ลีโยตาร์ดซีลส์เดอเลิซและเฟลิกส์กัตตารี สำหรับฌ็อง-ฟร็องซัวร์ ลีโยตาร์ด มีจุดเน้นที่การต่อต้านวิธีคิดที่เน้นความเป็นสากลและบรรดาทฤษฎีแบบเหมารวมแบบต่างๆ หรือที่เขาเรียกว่า “เรื่องเล่าขนาดใหญ่” (Universality, Meta-Narrative) วิธีคิดแบบหลังสมัยใหม่มีสาระสำคัญที่การเปิดพื้นที่ให้กับ “เรื่องเล่าขนาดย่อม” แบบต่างๆ ที่มีอยู่อย่างมากมาย (Micronarratives) เขาวิพากษ์ชัดว่าวิทยาศาสตร์ การวิจัยที่เรียกว่าเป็นวิทยาศาสตร์ แท้จริงก็คือเรื่องเล่าขนาดใหญ่ ที่วาทกรรมวิทยาศาสตร์ให้อำนาจคนพูด กระทำการภายใต้วาทกรรมนี้ให้อำนาจกระทำบางอย่างได้

อย่างชอบธรรม ส่วนซีลส์เดอเลิซและเฟลิกส์กัตตารี เชื่อว่าความจริงไม่ใช่สิ่งหยุดนิ่งรอให้เราไปค้นพบ แต่เปลี่ยนแปลงไปตามความคิดของเรา ขณะเดียวกันความจริงก็สามารถเปลี่ยนแปลง ความคิดของเรา ด้วยการปฏิเสธความคิดที่ว่าความคิดจะนำเราไปสู่ความจริงโดยอัตโนมัติ ความคิดของเขาถูกนำมาใช้ในหลากหลายสาขาวิชา ในประเด็นการวิเคราะห์ระบบทุนนิยมที่ถูกอย่างถูกทำให้กลายเป็นสินค้า

ส่วนที่สาม การอธิบายความรู้วิชาการตามแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม ในบทที่ 4 สะท้อนถึงความหลากหลายของแวดวงวิชาการทางรัฐศาสตร์ ที่มีการศึกษาโดยอาศัยสฤลความคิดหลังโครงสร้างนิยมเพิ่มมากขึ้น ดังเช่นการกล่าวถึงนักคิดด้านรัฐศาสตร์ท่านหนึ่งที่ชื่อซาฟีโร ซึ่งได้รับการกล่าวขวัญว่า มีนักคิดเพียงไม่กี่คนที่มีความรู้กว้างขวาง หลากหลาย และสามารถพัฒนามุมมอง ความคิดที่ลุ่มลึกแหลมคมจากแหล่งความรู้ที่ต่างต่างและหลากหลาย หนึ่งในนั้นคือซาฟีโร สิ่งที่ทำทนายต่อแวดวงวิชาการด้านรัฐศาสตร์ คือ เขาพยายามหนีห่างไปจากบรรดาโครงครอบของสิ่งที่เรียกว่า “สาขาวิชาการ” (Post-Disciplinary)

ส่วนที่สี่ ความต่างและซ้อนทับของสองสฤลความคิดหลังโครงสร้างนิยมและหลังสมัยใหม่ในบทที่ 5 เป็นการชี้ให้เห็นว่าหลังโครงสร้างนิยม เป็นเรื่องของปรัชญาและญาณวิทยา ส่วนหลังสมัยใหม่นิยมเป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมในยุคทุนนิยมตอนปลาย หรือทุนนิยมโลกาภิวัตน์ หลังสมัยใหม่มีการใช้ในสามความหมาย ได้แก่ หนึ่ง การใช้อธิบายสภาพสังคมร่วมสมัยที่พัฒนามาจาก

สังคมสมัยใหม่สู่สภาวะหลังสมัยใหม่ ลักษณะสำคัญอยู่ที่การแปรปรวนของระบบคุณค่าแบบสมัยใหม่ และทำให้เกิดความพรั่มัวของสรรพสิ่ง สอง หลังสมัยใหม่ที่ใช้พูดถึงสกุลทางศิลปะและวรรณกรรม ที่มองว่างานศิลปะเป็นเรื่องของอำนาจในการจัดแสดงหรือจัดวางมากกว่าเป็นชิ้นงานนั้น และสาม หลังสมัยใหม่ที่ถูกใช้อย่างไม่เคร่งครัดในการเรียกแนวความคิดวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แนวหนึ่ง การใช้ในความหมายนี้เองที่ทำให้หลังสมัยใหม่นิยมกับหลังโครงสร้างนิยมสามารถใช้แทนกันได้ ในความหมายที่เป็นวิธีการศึกษาที่เสนอมุมมองใหม่ด้วยการตั้งคำถามกับทฤษฎีต่างๆ และองค์ความรู้ต่างๆ ที่ดำรงอยู่และได้รับการยอมรับ ในแบบยุคแห่งการรู้แจ้ง (Enlightenment) กล่าวอีกอย่างหนึ่งให้ชัดว่าหลังสมัยใหม่ ในความหมายนี้คือการวิพากษ์วิจารณ์วิธีคิดแบบสมัยใหม่ที่ให้คุณค่า ให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์ การใช้เหตุผล ตลอดจนการซู่วิธีคิด การมองโลกแบบตะวันตกว่าเป็นวิธีการเดียวในการเข้าถึงโลกแห่งความเป็นจริง โดยได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากสกุลความคิดที่เรียกว่า หลังโครงสร้างนิยม การทำความเข้าใจหลังสมัยใหม่นิยมจึงไม่สามารถแยกออกจากการทำ ความเข้าใจหลังโครงสร้างนิยมได้

สุดท้ายส่วนที่ห้า ภาพรวมสองสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยมและหลังสมัยใหม่นิยม ในบทที่ 6 เป็นการคลี่คลายเป้าหมายร่วมของวิวิธวิทยาและญาณวิทยาของสกุลความคิดที่กล่าวมา จุดร่วมดังกล่าวได้แก่ หนึ่ง เป้าหมายของวิธีการหาความรู้หรือวิวิธวิทยาทั้งสองสกุลความคิด ต้องการชี้ให้เห็นขีดจำกัดของระบบคิดและความรู้ที่ดำรงอยู่ สอง ต้องการเป็นปากเป็น

เสียงให้กับสิ่งที่พูดไม่ได้ สิ่งที่เป็นตัวแทนไม่ได้ นำเสนอไม่ได้ หรือสิ่งที่ถูกมองข้ามและถูกทำให้กลายเป็นอื่น (The Other) สาม สองสกุลนี้มีใช้พวกไร้เหตุผลอย่างที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กัน แต่ต้องการฉายภาพอีกด้านหนึ่งของสิ่งที่เรียกว่าเหตุผล สี่ ให้ความสำคัญกับทฤษฎีเป็นอย่างมาก ในแง่ การเป็นกล่องเครื่องมือ ที่มีอุปกรณ์ในกล่องให้เราเลือกใช้ตามความเหมาะสมกับประเภทงาน ทฤษฎีช่วยให้สามารถตั้งคำถามต่ออำนาจที่ดำรงอยู่ ห้า จุดยืนหรือคุณค่าอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อคนอื่น ต่อความเป็นอื่น หก ให้ความสำคัญกับภาษา ที่ไม่ใช่แค่เครื่องมือในการสื่อสาร แต่เป็นการจัดระเบียบคิด วิธีคิดของเรา เจ็ด การคิดของสกุลความคิดนี้ คือการกระทำ การสร้างความเป็นไปได้แบบอื่นๆ แปร ให้ความสำคัญกับการคิดที่อาจแตกหักไปจากสิ่งต่างๆ ที่จงใจจินตนาการคนเรา เก้า ไม่เชื่อเรื่องความเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ในฐานะองค์ประธานสิบ มักจะพบเจอกับคำถามที่ว่าคุณูปการของสกุลความคิดอย่างนี้คืออะไร คำตอบเรียบง่ายที่สุดคือ ความสามารถอย่างท้าทายที่จะคิดแบบอื่น มองหาความเป็นไปได้แบบอื่น

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การได้มีโอกาสเรียนรู้วิธีคิด สกุลความคิดที่แตกต่างจากกระแสหลักที่ควบคุม ครอบงำสังคมวิชาการ เป็นทุนและพลังสำคัญในอันที่จะสร้างสรรค์ พัฒนา หรือแม้แต่ปรับเปลี่ยนสังคมและโลกวิชาการเดิมๆที่มีความจำกัด ให้มีทางเลือกและมีทางออก ที่ไม่มีความจำเป็นต้องวนเวียนอยู่ภายใต้โลกอันคับแคบซึ่งคนอื่นหยบยั้นให้ จึงถึงเวลาแล้วที่จะหันกลับมาทบทวน เรียนรู้โลกวิชาการและองค์ความรู้ที่มีคุณค่า ซึ่งมีอยู่อย่างมากมายในสังคม

ที่เราอาจจะไม่รู้/ไม่เคยรู้ หนังสือเล่มนี้จึงช่วย
เปิดโลกทัศน์ของการเรียนรู้และสร้างสรรค์ความ
รู้สำหรับนักวิชาการที่อยู่นอกขอบเขต
พันธนาการของความรู้ได้เป็นอย่างดี